

NAGRODA RAFTO ZA ROK 2018 ZOSTAŁA PRYZNANA POLSKIEMU PRAWNIKOWI ADAMOWI BODNAROWI ORAZ KIEROWANEMU PRZEZ NIEGO BIURU RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH ZA ZAJĘCIE ZDECYDOWANEGO STANOWISKA W OBLICZU OBECNEJ SYTUACJI POLITYCZNEJ W POLSCE.

Obrońca praw mniejszości oraz niezawisłości sądów w Polsce

Kluczową funkcją ombudsmana, Rzecznika Praw Obywatelskich, jest dokładanie wszelkich starań, aby władze publiczne chroniły i przestrzegały praw człowieka wszystkich członków polskiego społeczeństwa. Rzecznik Praw Obywatelskich Adam Bodnar wielokrotnie podkreślał kluczową rolę instytucji ombudsmana w skutecznej ochronie praw człowieka w Polsce, a także innych krajach, gdzie jednostki oraz instytucje podejmujące takie działania są atakowane.

Aby zagwarantować przestrzeganie fundamentalnych praw człowieka wszystkich jednostek, konieczne jest utrzymanie niezależności sądów, wolności prasy oraz aktywnego społeczeństwa obywatelskiego. Ochrona interesów mniejszości to istotna wartość demokratyczna. Demokracja jest krucha, gdy redukuje się ją do woli większości i gdy podważane są prawa człowieka, prawa mniejszości oraz praworządność. Od czasu swojej wygranej w wyborach w październiku 2015 Prawo i Sprawiedliwość (PiS) wykorzystuje uzyskaną większość parlamentarną do uchwalania prawa zmniejszającego niezależność sądów oraz zwiększającego centralizację władz. Nowe przepisy umożliwiły rządowi przejęcie kontroli nad mediami państwowymi, a także znaczne ograniczenie wolności słowa i lobbingu politycznego. Z kolei prawa najsłabszych grup społecznych były przez rząd wielokrotnie ignorowane.

W takich okolicznościach Rzecznik Praw Obywatelskich staje się istotnym obrońcą niezależności sądów oraz praw mniejszości. Jako niezależny ombudsman Adam Bodnar odgrywa rolę orędownika demokracji, obrońcy praw mniejszości oraz podstawowych praw człowieka.

RPO Adam Bodnar: obrońca praw człowieka

9 września 2015 r. Parlament Rzeczypospolitej Polskiej powołał Adama Bodnara na urząd rzecznika praw obywatelskich, dokonując tego wyboru po raz siódmy. 9 września 2015 r. Wysoka Izba przyjęła jego ślubowanie. Rzecznik oraz jego współpracownicy dostarczają opinii eksperckich na temat nowych przepisów prawnych, przygotowują niezależne raporty oraz nagłaśniają kwestie proponowanego ustawodawstwa, które może być niezgodne z konstytucją. Biuro RPO zajmuje się również sprawami równości obywateli wobec prawa oraz dyskryminacji najsłabszych grup społecznych, jak np. seniorzy, osoby niepełnosprawne, imigranci oraz uchodźcy. Od momentu powołania na urząd RPO Adam Bodnar skupiał się w szczególności na prawach mniejszości oraz na trudnej sytuacji imigrantów, kobiet, mniejszości narodowych i etnicznych, osób niepełnosprawnych oraz mniejszości seksualnych w Polsce. RPO zajmuje ważny głos w debacie publicznej, nawołując do zaprzestania mowy nienawiści oraz aktów agresji przeciwko wymienionym mniejszościom.

Jako RPO Adam Bodnar wspiera działalność na rzecz praw człowieka na różnych poziomach: co miesiąc odwiedza polskie województwa, spotyka się z osobami znajdującymi się w trudnej sytuacji mieszkaniowej, walczącymi o zasiłki z tytułu emerytury lub renty, zmagającymi się z zanieczyszczeniami środowiska w rejonie ich zamieszkania, a także bierze udział w kampaniach na rzecz praw człowieka w kraju i za granicą. Bodnar skrytykował polskie ustawodawstwo dotyczące walki z terroryzmem za łamanie standardów w zakresie przestrzegania praw człowieka oraz brak jego weryfikacji przez Trybunał Konstytucyjny.

Udziela porad prawnych imigrantom oraz podkreśla, iż zasady konstytucji obligują rząd do przestrzegania praw mniejszości narodowych i etnicznych. W 2015 r. podjął działania prawne przeciwko firmie poligraficznej, która odmówiła wydrukowania materiałów reklamowych dla organizacji LGBT, argumentując, że takie działanie pozbawiło tę organizację dostępu do dóbr publicznych. Wypowiadał się również na temat polskiego systemu edukacji, nawołując do włączenia do programu nauczania przedmiotów poruszających kwestie praw człowieka oraz tolerancji. Bodnar podkreśla, iż polityka obecnego rządu przyczynia się do rozkwitu ksenofobii oraz legitymizowania aktów nienawiści wobec najsłabszych grup społecznych:

„Nadszedł moment, kiedy słowa powinny zamienić się w czyny. Przynajmniej raz w tygodniu lub raz na dwa tygodnie otrzymujemy informację, że doszło do pobicia na tle rasowym” – Adam Bodnar (Polskie Radio)

Niezawisłe sądy oraz prawa człowieka to kluczowe elementy demokracji

Urząd Rzecznika Praw Obywatelskich został utworzony w Polsce w 1988 r.; wzorowały się na nim inne kraje Europy Środkowo-Wschodniej. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej w 2004 r. RPO odgrywa rolę tzw. organu ds. równości. Pełni także funkcję krajowego mechanizmu wdrażającego i monitorującego ustanowionego na mocy konwencji ONZ przeciwko torturom oraz organu monitorującego ustanowionego na mocy konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych.

Jednocześnie wybrany w wyniku demokratycznych wyborów polski rząd od ponad trzech lat wprowadza zmiany, które bardzo utrudniają RPO realizację jego zadań. W politycznej grze, która stawia prawa większości ponad zasadami i przepisami prawa, Trybunał Konstytucyjny został odsunięty na dalszy plan, a reformy sądów dały politykom prawo dyscyplinowania oraz odwoływania sędziów. Nowa polska „normalność” poważnie narusza niezależność sądów, wolność mediów oraz instytucji, których zadaniem jest ochrona praw mniejszości oraz najsłabszych grup społecznych.

RPO w obliczu politycznej zawieruchy

W czasach, gdy wolność słowa jest coraz bardziej ograniczana, a jednostki, które mają odwagę przeciwstawić się większości, płacą za swoje czyny wysoką cenę, głos Adama Bodnara ma kluczowe znaczenie. Podjął on próbę powstrzymania zmian legislacyjnych naruszających ochronę prawną najsłabszych grup społecznych, a także aktywnie bronił niezawisłości sądów oraz krytykował reformy sądownictwa:

„Polski rząd koncentruje władzę w swoich rękach, podporządkowując media publiczne, tajne służby i prokuraturę. Niezawisłość wymiaru sprawiedliwości już została poważnie nadszarpnięta. Ze względu na zmiany wprowadzone w ciągu ostatnich dwóch lat Trybunał Konstytucyjny utracił zdolność skutecznego kontrolowania ustawodawstwa o istotnym znaczeniu politycznym.”

- Adam Bodnar (Politico)

Odważna postawa Bodnara doprowadziła do tego, że niezależność urzędu RPO jest zagrożona, a sam Adam Bodnar padł ofiarą publicznej nagonki. Członkowie rządzącej partii Prawo i Sprawiedliwość, wspierani przez przychylnie im media i grupy interesów, próbują podważyć niezależność RPO i proponują, by pozbawić jego urząd ochrony konstytucyjnej. Rząd często nie odpowiada na listy od rzecznika, a jego zalecenia są coraz częściej ignorowane albo marginalizowane.

Bodnar i inne osoby wyrażające niezależne opinie są oskarżani o rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji, stają się obiektami ostrej krytyki i mowy nienawiści oraz są kierowane przeciwko nim groźby za pośrednictwem mediów publicznych. Propozycja zwolnienia Bodnara z urzędu została wysunięta przez polityków partii rządzącej, a niedawno również przez sędziego Trybunału Konstytucyjnego powołanego przez Prawo i Sprawiedliwość, co znacząco utrudnia Rzecznikowi wykonywanie swoich obowiązków,

podając w wątpliwość niezależność oraz rzetelność jego działań. Ponadto znacznie zredukowano jego budżet przy jednoczesnym zwiększeniu liczby kierowanych do niego spraw.

Zmiany te ograniczają możliwości RPO w zakresie ochrony praw człowieka, ale mimo to Adam Bodnar i jego współpracownicy odważnie i jednoznacznie przeciwstawiają się reformom prawnym oraz bronią praw człowieka w Polsce.

W obronie niezawisłości sądów i praw człowieka

Zgodnie ze swoimi międzynarodowymi obowiązkami w zakresie ochrony praw człowieka polski rząd ma za zadanie ułatwiać pracę RPO. W tym celu powinien mieć on zapewniony odpowiedni dostęp do informacji, odpowiednie finansowanie oraz niezależność. Atak na niezawisłość sądów jest niedopuszczalny, co zostało podkreślone przez Komisję Europejską, Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka, Komisję Wenecką oraz Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE.

Polska jest również zobowiązana do ratyfikowania Konwencji ONZ o ochronie praw wszystkich pracowników migrujących oraz członków ich rodzin, Międzynarodowej konwencji ONZ o ochronie wszystkich osób przed wymuszonym zaginięciem oraz dodatkowych protokołów dotyczących praw ekonomicznych, społecznych i kulturalnych, praw dzieci oraz praw osób niepełnosprawnych. Odważne kroki podejmowane przez Adama Bodnara pokazują, że to właśnie te grupy społeczne są w najgorszej sytuacji, co potwierdza stanowisko Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka.

Nagroda Rafto za rok 2018 zwraca uwagę na kwestię zagrożenia demokracji oraz praw człowieka w Polsce. Konflikt wokół Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Najwyższego są szczególnie istotne na arenie międzynarodowej, ponieważ stanowią symbol niepokojącej tendencji do poddawania niezawisłości sądów rosnącej presji politycznej. Ważne jest, aby międzynarodowa społeczność, UE, Norwegia oraz inne państwa Europy zajęły jednoznaczne stanowisko w kwestii łamania praw człowieka, praworządności i praw mniejszości, do których dochodzi w naszym regionie.

Fundacja Rafto, Bergen, środa 15 sierpnia 2018

Nagroda Fundacji Rafto zostanie zaprezentowana o godzinie 18.00 w niedzielę 4 listopada 2018 na Scenie Narodowej w Bergen

Adam Bodnar, będąc urzędnikiem państwowym, nie może przyjąć gratyfikacji finansowej przyznawanej wraz z Nagrodą Rafto. Fundacja Rafto przekaże ją na rzecz wybranej przez siebie organizacji obywatelskiej zajmującej się ochroną praw człowieka w Polsce.

Źródła

The Commissioner for Human Rights in Poland: www.rpo.gov.pl

Report: Summary of the report on the activity of the Commissioner for Human rights in 2016 with Comments on the Observance of Human and Civil rights and Freedoms (2017)
https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Summary_2016_EN.pdf

Report: UN High Commissioner for Human Rights, Poland (2018)
<http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/Session27/PL/PolandHCLetter.pdf>

Report Human Rights Watch: Eroding Checks and Balances Rule of Law and Human Rights Under Attack in Poland (2017)

<https://www.hrw.org/report/2017/10/24/eroding-checks-and-balances/rule-law-and-human-rights-under-attack-poland>

E-book: "Ombudsperson institutions in Europe before ECHR and COE", Dagmara Rajska, Zuzanna Rudzinska-Bluszcz (editoreKey, 2016)

<https://books.google.no/books?id=malgDAAAQBAJ&pg=PA21&lpg=PA21&dq=adam+bodnar+migrants&source=bl&ots=pP1X065poJ&sig=3jY0slWjXqblNWPmFnRWSvLb8VE&hl=no&sa=X&ved=0ahUKEwjvu6jy7LLbAhWDVywKHQX1CNQ4ChDoAQhQMAs#v=onepage&q=adam%20bodnar%20migrants&f=false>

Artykuły

Business Insider: Poland's top human rights official is under fire for saying that Poland took part in the Holocaust (23/6-2017)

<http://www.businessinsider.com/ap-polish-human-rights-official-under-fire-for-holocaust-remark-2017-6>

HRW: Poland's Government Devastates its Supreme Court (03.04.2018)

<https://www.hrw.org/news/2018/04/03/polands-government-devastates-its-supreme-court>

Politico: Adam Bodnar: Europe can save Poland from darknes (04.10.2018)

<https://www.politico.eu/article/poland-judiciary-rule-of-law-europe-must-intervene/>

Politico: Warsaw grabs purse strings of Polish NGOs (12.08.2017)

<https://www.politico.eu/article/pis-polish-ngos-fear-the-governments-embrace/>

Radio Poland: Racial tension escalating in Poland: human rights ombudsman (08.03.2016)

<http://www.thenews.pl/1/9/Artykul/243728,Racial-tension-escalating-in-Poland-Human-rights-ombudsman>

Verfassungsblog, Agnieszka Grzelak: "Choosing between two evils: the Polish Ombudsman's Dilemma" (06.05.2018)

<https://verfassungsblog.de/choosing-between-two-evils-the-polish-ombudsmans-dilemma/>

Wise Europa, blog post by Adam Bodnar: The end of Rechtsstaat? Rule of law in Poland and in the European Union

<http://wise-europa.eu/en/2017/10/05/the-end-of-rechtstaat-rule-of-law-in-poland-and-in-the-european-union-2/>